

Türk Devlet Telakkisinin Temelleri

Giriş:

İnsanların sayı olarak çoğalması, birlikte ve düzenli yaşama ihtiyacı duymaları, siyâsi teşkilatlanmayı gerekli kılmış, böylece devlet ortaya çıkmıştır. Her topluluğun sosyal hayatına ve yaşadığı coğrafyaya göre şekillenen siyasi kültürü vardır. Siyasal kültür; bir milletin sosyal yapısı, ekonomik faâliyetleri, yaşadığı coğrafya, kültür, sanat ve ilmi hayatı, inanç sistemi, hukuki ve siyasi yapılanması ve bu yapılara hakim olan ilkelerden kaynaklanır. Siyasal kültüre kaynaklık eden bu yapılar ve ilkeler, aynı zamanda birlikte yaşamanın da temel ilkesidir. Devlet, bu bütün içinde şekillenmiş teşkilâtın adıdır.

Tarihleri boyunca planlı ve sistemli bir surette yaptıkları göçlerle eski dünyanın dört bir tarafına yayılan, muhtelif kültür ve medeniyetlerle münasebet kuran Türkler; beylik, imparatorluk ve nihayet modern manasıyla devlet vasıflarını haiz irili ufaklı pek çok müesses yapılar vücuda getirmişlerdir. Bu siyasî yapıları yalnızca zamana ve mekâna bağlı bir tesadüfler zinciriyle vücut bulmuş teşekküller olarak değerlendirmek mümkün değildir. Dikkatlice incelendiği takdirde, söz konusu yapıların zaman ve mekân farklılıklarına rağmen müşterek bir devlet geleneğinin mahsulü oldukları görülür. İslâm dinini kabullerinden önce Bozkır kültür coğrafyasında yer alan Türkler, Uzakdoğu kültürleriyle münasebet tesis etmişler; mensup oldukları dinler ve dünya görüşleri dışında bu coğrafyada filizlenmiş muhtelif dinler ve düşüncelerle de ünsiyet kurmuşlardır. İslâm dinini benimsemeleriyle birlikte Yakın ve Ortadoğu kültür ve medeniyetleriyle de geliştirdikleri münasebetler sayesinde karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenmişlerdir. Yaklaşık üç asra varan bir süredir de Batı medeniyeti ile yakından tanışma fırsatı bulmuşlardır. Bugün, modern Türk devlet düşüncesini incelenmek için bu tarihî seyri, Türk devlet düşüncesine vücut veren siyasî kaideleri, müesseseleri ve teşkilât yapılarını göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Ancak yoğun bir mesai ve gayret gerektiren bu hususu sağlıklı bir biçimde değerlendirmek; Türk tarihinin hareketli ve dinamik yapısını dikkate almak, bu dinamik yapıya karşılık sürekliliği sağlayan unsurları tespit etmek ve münasebet kurduğu kültürleri, medeniyetleri bilmek ile mümkündür.

Aslında devletin teşekkülünde rol oynayan asgarî şartlar hemen her yerde aynıdır ve bu asgarî şartlar üzerinde bir ittifakın varlığından söz etmek de mümkündür. Beşerî unsur (nüfus), sınırları tespit edilmiş belli bir toprak parçası ve idare, devlet teşkilatlanmasının asgarî şartlarıdır.

Türk devlet yapısı ve geleneğinde belirleyici olan her şeyden önce Türk toplum yapısının özünü teşkil eden *aile, halk, toprak, kağan, töre ve kut* gibi mücerret ve müşahhas mefhumlardır. Ögel, insanın tek başına kendine yetmediği ve birçok şeye ihtiyaç duyduğu anda devletin doğduğuna inanan Eflatun'un Devlet adlı eseri ile Türk devlet anlayışını ve geleneğini izah etmenin imkansız olduğunu düşünmektedir. Ona göre, Avrupa-merkezci okumalar yerine Türk tarih ve kültürünü, kendi teşekkül ve tekâmül sürecinde ele almak daha sağlıklı neticeler verecektir. Bu maksatla Türk devlet geleneğini, -mütehassısı olduğu sahayı da nazarıdikkata alarak- Bozkır, Uzakdoğu ve İslâm kültür çevreleri ışığında tetkik etmektedir. Türk devlet anlayışının tarihî menşesini, bu kültür daireleri etrafında incelemektedir.

Orta Asya Türk tarihi ile ilgili kayıtların ve verilerin 19. yüzyıldan itibaren Batılı Sinologlar ve müteakiben Türkologlarca ele alındığı ve Batı'daki müesseselere kıyasla değerlendirildiği düşünülürse, bu kıyasların ve yaklaşımların Türk devlet yapısı ile ilgili atıfta bulunduğu hususların umumiyetle “yağmacı”, “teşkilatsız” ve “tesadüflerin ortaya çıkardığı siyasî teşekküller” olduğu görülmektedir. Batının siyasî ve içtimaî yapısını esas alarak farklı bünyeleri bu nazarla değerlendiren araştırmacıların ortaya koyduğu kültür tariflerinde göçebe kültürler, yerleşik kültürlerle nazaran geri olarak yaftalanmaktadır. Fakat Ögel'e göre bozkır kültürü, dinamik ve düzenli biçimde işleyen bir içtimaî bünyeye sahiptir. Aileden başlayarak buduna (millet) uzanan içtimaî yapıda her ferdin rolü ve görevi bellidir. Bu çarkın işleyişinde de en mühim rol aile ve devlete aittir. Devlet ve aile mefhumları üzerinde hassasiyetle durmasının, devletin bekası ve kutsiyetini en temel şey addetmesinin özünde de bu anlayış yatmaktadır. “Türk devletinin en mühim özelliği, tefrikaya karşı olması ve devletin ortağının bulunmamasıdır.”

Töre, aile yapısı ve devlet nizamı, zaman ve mekân farklılıklarına rağmen Orta Asya, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet arasında bir devamlılık bulunduğu delalet etmektedir. Geniş zaman ve muhtelif coğrafyalarda vücut bulmalarına karşılık Türk devletlerinin en bariz müşterek hususiyetleri, bir devlet geleneğine dayanıyor olmalarıdır. Türk devlet anlayışı, kökleri çok derinlerde bulunan bir dünya görüşünden beslenmekte ve pek az bir değişimle bir halk ve millet geleneği hâlinde bugüne kadar gelmektedir.

Türk devlet düşüncesi, geleneği ve müesseselerini incelemek için belirleyici unsurlardan biri, kuşku yok ki, en küçük içtimaî bünye olarak kabul edilen ailedir. Buna göre devletin çekirdeğini aile meydana getirmektedir. Bu içtimaî yapı devam ettiği sürece devlet de

varlığını devam ettirecektir. Devletin vücut bulması için en başta gelen unsurlar halk ve topraktır. Bu ikisi olmadan bir devletin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Üçüncü bir unsur olarak ise kağan'ı zikretmek gerekir. Türk devlet geleneğinde kağansız bir devlet yahut devletsiz bir kağan düşünmek mümkün değildir. Hakan, liyakati sayesinde Tanrı tarafından kendisine bahşedilen kut vasıtasıyla il (devlet) tüzzer, töre'yi tutar; açları doyurur, çıplakları giydirir. İçeride ve dışarıda asayişi temin etmek, toprak bütünlüğünü korumak onun en aslı vazifesidir. Türkler, kurdukları cihânşümûl imparatorluklarla hep bu amaçlara hizmet etmişlerdir. Buna karşılık halkın da devlete ve yöneticilere karşı vazifeleri vardır. Bengü-il'den devlet-i ebed müddet'e ve nihayet Cumhuriyet'e uzanan süreçte bağlayıcı olan en mühim unsur, kuşkusuz töre'dir. Zira "il gider, töre kalır." Devletin kurulmasında ve dağılmasında töre, mühim bir rol oynamaktadır. Aileden başlayıp devlete giden yolu şekillendiren en mühim saik, töredir. Yukarıda sıralanan mefhumlar ışığında Türk tarihinde bir devamlılık ve bütünlük olduğu konusunda ısrar edilebilir. Esasen bu ısrar, II. Meşrutiyet döneminden itibaren milliyetçi çizgide sıklıkla dile getirilen başlıca düşüncelerden biridir ve bu hususta bir milliyetçi jargondan da bahsetmek mümkündür. Osman Turan'ın Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi bu çabanın en mühim eseri olarak müstesna bir yere sahiptir. Böylece Orta Asya Bozkır devlet ve toplum yapısı, Selçuklu ve Osmanlı geleneği ile de birleştirilerek tarihî devamlılık sürdürülmüş; Türkiye Cumhuriyeti, bu sürecin son halkası olarak telakkî edilmiştir.

[1] Devlet Nedir?

İnsan kütlelerinin belirli bir kültür etrafında bir araya gelmesiyle meydana gelen en büyük topluluk millettir. Öte yandan, insan topluluklarının kurdukları en büyük müessese ise devlettir. *Devlet*, kelime olarak Arapça'dan gelmektedir. Eski Türklerde ise bu kelimeyi "İl" kavramı karşılar.

Devlet, insan zekâsının bulduğu, medeniyetin gelişmesine en çok yardım etmiş olan siyasi bir organizasyondur. Zira medeniyet ancak, insanlar arasında güven ve barış ve disiplinin sağlanması yanında hukukun üstünlüğüne dayalı ortamlarda doğup gelişebilmiştir. Bundan dolayı devlet kurmak insanlığa yapılan en büyük hizmet olmuştur.

Devletin tanımı konusunda yazarlar ve araştırmacılar arasında tam bir görüş birliği yoktur. Mesela, Duguit'in devlet tanımlamasında idâre edenlerle idâre edilenlerin varlığını sağlayan bir unsur olduğuna dikkat çekilmiş, Carre'de Malberge ise belli bir ülkede yerleşen fertlerden oluşan ve fertler karşısında emretme ve hükmetme yetkisine sahip düzenli bir toplum olarak devleti tanımlamıştır. Aynı şekilde Bonnard, Malberge'e paralel olarak devleti halka emretme yetkisine sahip sosyal bir heyet olarak belirtmiştir. Filozof Kant ise, hukuk kuralları altında yaşayan insanların vücûda getirdiği birliğe,

devlet adını vermiştir.[2] Görüldüğü gibi birçok düşünür, devlet konusunda ortak bir tanımda birleşmemişlerdir.

Türklerde Devlet Felsefesi

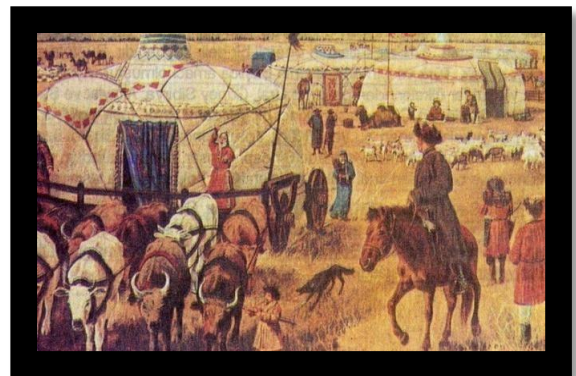
Türklerde millet ve devlet fikri pek erken çağlarda görülür. Devlet, “*halk, ülke, istiklâl ve töre*” olmak üzere birbirini tamamlayan dört unsurdan meydana gelmektedir. Eski Türk topluluğunda siyâsî teşkilâtlanmanın en üst kademesi olan il (devlet), hukukî, askerî, idarî yapıda büyük değişiklik meydana getirmektedir.

Memleket çapında vergi ve asker toplama, orduyu tanzim, sevk ve idare etme ve yargı hakları hükümdara verilmekte, gerekiyorsa törede, yine bütün memlekette geçerli olmak üzere, yenilikler yapma, yâni ilin idarî, mali, kültürel işlerini düzenleme yetkisi hükümdar aracılığı ile meclislere devredilmekte, hükümlerlik “karizmatik” bir maiyet almaktadır. Böylece hükümdarlık belirli bir soya inhisar ettiğinden devletten birinci derecede sorumlu olan uzun ömürlü hanedanlar (Asya ve Avrupa Hunlarında tanhular ailesi ‘Tu-ku âilesi; Gök-Türkler, Hazarlar ve belki Bulgarlar ve Macarlarda Aşina ailesi. Uygarlarda Yağlakar ailesi; İslâmî devirde de Karahanlar, Selçuklu ve Osmanlı aileleri vb.) kurulmaktadır. Türk devletinde boylar ve bodunlar arasında sıkı işbirliğinden anlaşılması gereken de budur. Nitekim Türk ilinin saydığımız vasıflarını aynen muhafaza eden Gök-Türk hakanlığının belki en kudretli çağı olan Kapgan Kağan zamanında. Çin kaynaklarına göre devlet 30 boydan meydana gelmekte idi.

Eski Türkçede “İl”, V. Thomsen’e göre “*siyâsî bakımdan müstakil, muntazam teşkilâtli millet*” demektir. A.v. Gabain’e göre il “*ülke, imparatorluk, iktidar veya hükümet*”; R. Giraud’ya göre, “*Teşkilâtli devlet, imparatorluk, siyâsî hâkimiyet*”; G. Clauson’a göre, “*Bir müstakil hükümdar tarafından idare edilen siyâsî birlik*” mânasına gelmektedir. Demek ki bilhassa 10’lu sisteme dayalı ordu nizamı yolu ile merkezden idaresini mümkün kılan teşkilât sayesinde, bir devlet başkanının sorumluluğu altında bodun ve boyların, iş birliğinden oluşan eski Türk ili; arazisi (ulus) ile, birleşmiş halkı (bodun, kün) ile, müşterek idarî ve hukukî nizamı (töre) ile yurdu koruyan ve milleti refah, huzur ve barış içinde yaşatan bir siyâsî kuruluştur. Türk ilini yakından tanıyabilmek için onun, şartları (yâni siyâsî istiklâl, ülke, halk ve kanun kavramları) bakımlarından durumunu açıklamaya ve değerlendirmeye çalışalım:

1. Halk (Millet)

Eski Türklerde halka “kün”, “bodun” denmekteydi. [3] Bunlardan “bodun”, “boy” (bod) sözünün çoğulu olup, boylar birliği

anlamına gelmektedir. Çünkü, “bodun” (halk) aynı soydan olan ve aynı dili konuşan boyların bir başkan etrafında toplanmasıyla meydana gelmekteydi. Yine bir başkan tarafından bodunların bir araya getirilmesiyle de Türk devleti (Türk eli) ortaya çıkmaktaydı.

Türklerde devlet, idareci unsur ile işbirliği yapan geniş halk kütlelerinin gayretleri ve katkıları sonucunda gerçekleşmekteydi.[4] Daha doğrusu, halk devletin hem kurucu hem de temel unsuru idi. Başka bir deyişle halk, devletin gerçek sahibiydi. Bundan dolayı, devletin yıkılması ve istiklâlin kaybedilmesi, Türk toplulukları arasında elem dolu yakınmalara ve dövünmelere sebep olmaktadır. Türkler, halkı, devletin temeli sayan bir anlayışa ve düşünceye sahip olmakla kalmamışlar; bu anlayışlarını ve düşüncelerini her yerde ve her vesile ile savunmuşlardır.

Bu durumun eski Türk cemiyetinde imtiyazlı, sınıflara dayanan bir düzenin ortaya çıkmasına da engel olacağı aşikârdır. Herhangi bir toplulukta “yüksek” tabakaların teşekkülünde başlıca üç âmil rol oynamaktadır: Geniş araziye sahip olmak (iktisadî), askerliği meslek edinmek (idarî-siyâsî) ve ruhanî zümreye mensup bulunmak (dinî). Bunların her üçü de Bozkır kültürü içinde gelişme şansını bulamamıştır. Önce, ziraatın umumî ekonomik faaliyette ancak çok zayıf bir yer tuttuğu bozkırlar sahasında toprak aristokrasisi ve büyük malikânelerin meydana gelmesi (yâni dar mânası ile feodalite) imkân dışı olduğu için eski Türk sosyal hayatında, toprak köleliği bahis konusu değildir. İkincisi, askerliğin eski Türkler arasında ayrı bir meslek sayılması düşünülemez, zira topluluğun ve devletin sosyal karakteri icabı her Türk aynı zamanda iyi savaş terbiyesi almış, her an cenge hazır bir muharip durumunda idi. Çocuklar 3-4 yaşlarından itibaren, kuzuya, koyuna bindirilerek ve ok ile tarla faresi ve sincap avlatılarak, biniciliğe ve vuruculuğa alıştırılırdı. Henüz yürümeğe başlayan her çocuğun yanında eyerlenmiş bir at hazır bulunurdu. Eski Türklerde fertler savaşçılık ve mücadele sahasında şahsiyetlerini bulurlar ve gösterecekleri kahramanlık ölçüsünde cemiyetteki yerlerini alırlardı. Kadınlar da aynı şekilde yetişmiş olup, çok kere erkeklerle birlikte savaşa katılırlardı (hattâ İslâmî devirde bile). Binlerce kilometrelik göç hareketlerinde, bütün aile efradı ile birlikte yeni yurt kurmak zorunda kalan Bozkırlı Türk’e, kadının her sahada olduğu gibi, savaşta da destek olması tabî idi. Üçüncüsü, eski Türklerde din adamları imtiyazlı bir sınıf değillerdi; çünkü, yukarıda da belirtildiği üzere, Bozkır Türk toplulukları daha çok siyâsî vasıfta olup dinî karakter taşıyorlardı. Orhun kitabeleri dahil, eski Bozkır Türk vesikalarında din adamlarından hemen hiç bahsedilmemesi bu bakımdan dikkate değer bir noktadır.

Aynı zamanda tarihte geniş fetihler şeklinde beliren Türk cihan hâkimiyeti ülküsünün temel felsefesine kaynak teşkil eden bu telâkki soy, dil ve din yönlerinden insanları birbirinden ayırmağa elverişli olmadığından, sorumlu Türk hükümdarı, idaresi altındaki

kütleler arasında herhangi bir fark gözetmemiş; böylece Türk devleti, çeşitli toplulukların kendi inançlarında serbest bulunduğu bir siyâsî ortamın temsilcisi olmuştur.

Eski Türk devletinde insan unsurunun kısaca açıklamağa çalıştığımız hak ve hürriyetlerle donanmış olması Türk devletinin kuruluş tarzı ile ilgilidir. Bozkır Türk devleti herhangi bir ailenin kılıç zoru ile meydana getirdiği bir yığınlar topluluğu değil, fakat idarecilerle işbirliği yapan geniş halk kütlelerinin gayretleri, katkısı ile gerçekleşen bir siyâsî teşekküldü. Türk devletinin nasıl kurulduğu meselesine, II. Gök-Türk devletinin meydana gelişini anlatan kitâbelerdeki satırlar ışık tutacak mahiyettedir:

“Babam Kağan İlteriş 17 er ile harekete geçti. Haberi işiten ormandakiler, ovadakiler toparlanıp geldiler, 70 kişi, sonra 700 kişi oldular... Kağanlığı atalarının törelerine göre kurdular... Gelenlerden iki kısmı atlı, bir kısmı yaya idi”, “Davete katulandıktan biri de ben idim.”

2- Kanun (Töre)

Böyle kurulan bir devlette tabiatıyla halk; hak ve hürriyetini isteyecek ve bunu başında bulunanlardan bekleyecekti. Türk devletinde halkın bu talepleri, âmme (kamu) hukukunu, hükümdarın vazifelerini belirleyen ve cezaî hükümleri ile dikkati çeken törenin tatbiki ile yerine getiriliyordu. Aslında bozkırlarda fiilen yaşanan hayatın zamanla hukûkî-sosyal değer kazanmış davranışlarını ihtiva eden ve

umumiyetle “kanun” mânasına alınan *töre eski Türk sosyal hayatını düzenleyen “mecburi kaideler bütünü idi.*

Orhun kitabelerinde “töre” kelimesi 11 yerde geçmekte, bunun 6’sında “il” ile birlikte kullanılmaktadır. Diğer 5 yerde de yine “il” ile alâkası açıkça belirir. *Demek ki, Türk devleti özel kanunlara (töre hükümlerine) dayalı bir kuruluştu. Devletin varlığı töre varlığına bağlı idi.*

Bütün Türk lehçelerinde ortak olan ve sonra Moğolca’ya ve Macarca’ya da geçen “töre” hükümleri değişmez kalıplar değildi. Bir sosyal-hukûkî normlar toplamı olarak töre, çevre ve imkânlarla uygun yaşayabilmenin gerekli kıldığı yeniliklere açıktı. Bu suretle kendi hayatini sirayet ettirdiği türlü şartlar içinde sürekli etkinliğini koruyordu. Devletlerin teorilerle değil fakat sosyal gerçeklere uygun şekilde idare edilebileceğini

çoktan anlamış olan *Türk hükümdarları, yerine ve zamanın icaplarına göre ve meclislerin tasvibi alınmak üzere, töreye yeni hükümler getirebiliyorlardı.* Meselâ Asya Hunlarında Mo-tun, Gök-Türklerde Bunun ve İleriş, Tuna Bulgar devletinde Krum böyle yapmışlardı. Bununla beraber, törenin anayasa hükmünde, değişmez prensipleri vardı ki, *Kutadgu Bilig* ‘deki kayıtlardan tesbit edilebildiği kadarı ile şunlardı:

Könilik (adalet), *Uzluk* (iyilik, faydalılık), *Tuzluk* (eşitlik) ve *Kişilik* (insanlık).

3. Oksızlık (İstiklâl):

Bilindiği üzere devlette gerçek istiklâl, bunun yalnız idareci zümre tarafından istenmesi ile değil, halkın da aynı şuur içinde bulunması, yâni istiklâl düşüncesinin bütün toplulukta ortak bir arzu hâlinde var olması şeklinde belirir. Böyle bir şuur Bozkır Türk cemiyet ve devletinde çok eskiden beri ve daima mevcut olmuştur. Türk gruplarının her gittikleri yerde beylik, hanlık vb. gibi hür ve müstakil siyâsî teşekküller kurmağa çalışmaları bunu gösterdiği gibi, çeşitli ülkelerde bunda başarıya ulaşmaları da istiklâl düşüncesi üzerinde ısrarlarına delâlet eder. Türklerde istiklâl duygusunun temeli, aşağıdaki bölümlerde çeşitli vesilelerle açıklanacağı üzere, Türk kültüründe yatmaktadır: Bozkırlı Türk önce, her zaman yer değiştirmek imkânına sahipti. Bu imkân onu, karın doyurmak ihtiyacı karşısında ne olursa olsun toprağını terk edememek zaruretinin pençesi altındaki “köylü” durumuna düşmekten uzak tutuyordu. Ağır dış baskı ve esaret gibi tehlikeli anlarda köylü, çok kere boyun eğmek zorunda kaldığı hâlde, Bozkırlı, geçim vasıtası olan hayvanlarını sürerek hür iklimlere doğru gidebiliyordu. Hürriyetini kaybetmek suretiyle insanlık haysiyetinden fedakârlık yapmasına lüzum bırakmayan bu davranışında kendisinin büyük yardımcısı at idi.

Üstelik at sürati ve diğer binek hayvanlarına nisbeten üstünlüğü dolayısı ile ona güvenç ve hükmetme ruhu asılıyordu.

Ayrıca, Bozkır’ın güç hayat şartları, yaşamak için çok mücadele gerektiği yönünde Bozkırlıya iyi bir öğretici ve rehber durumunda idi. Bu sebeple Bozkırlı açısından normal sayılan husus, ağır hareketli sığırla yapılan ziraatın ürününü almak için ekim, yağmur, hasat mevsimlerini tevekkülle bekleyen sakin köylü hayatı değil, fakat sür’atle savaş seferberliği hâline dönüştürülebilen Bozkır ekonomisinin hemen her fert için zaruri kıldığı aralıksız mücadele idi. Bu hürriyet ve mücadele eğilimi hür fertler yetiştiren Bozkırlı ailede de mevcut olmuş, sonra sırasıyla boy, bodun ve nihayet il ölçüsünde genişleyerek, siyâsî toplulukta ortak değer hükmü kazanmak suretiyle, devlette istiklâl kavramına vücut vermiştir. Eski Türklerde istiklâlin önemi bazı tarihî kayıtlarla da tesbit edilmiş durumdadır: Asya Hunlan’nda M.Ö. 55’de cereyan eden hâdiseye dolayısıyla Hun devlet meclisinde (toyunda) yapılan şu konuşmayı nakleder:

“Cesarete karşı hayranlık duymak ve tâbiyeti yüz kızartıcı saymak bizim geleneğimizdir. Atalarımızdan toprakla birlikte devr aldığımız devletimizi (istiklâlimizi) feda edemeyiz. Mücadele edecek savaşlarımız hâlâ mevcut iken devletimizi korumalıyız”.

Gök-Türk tarihinde fetret devrini Türk milletinin “ölümü” olarak vasıflandıran ve istiklâlden mahrum herhangi bir topluluğu “ölmüş” kabul eden kitâbelerdeki ifadeler Türklerdeki şiddetli istiklâl tutkusunun açık delilleridir.

Eski Türkçe’de boyun veya herhangi bir topluluğun siyâsî istiklâl kavramı herhalde “oksızlık” tâbiri ile karşılanmakta idi . İstiklâlden mahrum kalınca “Bey olmağa lâayık oğlun kul, hâtûn olmağa lâayık kızın cariye” olduğundan yakınan Bilge Kağan, Türk devlet ve istiklâlinin devamlılığına inancını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ey Türk milleti, üstte gök yıkılmaz, altta yer delinmezse ilini, töreni kim bozabilir?”

Bu tarihî vesikalar, devlette gerçek istiklâl kavramına uygun olarak, bu düşüncenin, idarecisi ve ilin ve kağanın ne olduğunu çok iyi bilen halkı ile Türk topluluğunda ortak bir değer taşıdığını ortaya koymaktadır.

4- Ülke (Ulüş)

Ülke, her müstakil devletin hak ve yetkilerini mutlak şekilde kullanabildiği belirli coğrafi sahaya denir. Ülkesiz bir mîllet ve devlet olamayacağına göre, Türk ilinde de belirli sınırlara sahip bir ülke kavramının mevcut bulunacağı aşikârdır. Eski Türklerde ülkeye “ulus” dendiği ve “yurt” sözünün daha çok “vatan” mânasına geldiği anlaşılmaktadır. Ülke sınırlarına “yaka” deniliyordu. Demek ki, Türk hakanlıklarında ülke, belirli sınırlara sahip devlet arazisi idi ve bu arazi hükümdar ailesinin mülkü değil, bütün milletin ortak toprağı idi.

Görülüyor ki, Bozkır Türk ilinde “ulus” hükümdarın keyfine göre şahsî mal gibi tasarruf edilebilen bir toprak parçası olmayıp, bizzat devlet reisinin korumakla vazifeli olduğu ata yadıgân idi. Bu durum eski Türk devletinde ülke bakımından “dominium” değil, eski çağlarda benzeri yalnız Roma imparatorluğunda görülen “imperium” telakkisinin mevcut olduğunu gösterir.

Devlet topraklarının idarecilerle halkın ortak sorumluluğu altında bulunması ile -Türk topluluk adlarından da anlaşılacağı gibi- eski Türklerin şahıslardan ziyâde ile veya siyâsî kuruluşa bağlı olduğu hususu bir arada dikkate alınırca, ülkenin sür’atle vatanlaşmasının mümkün olacağı kolayca kabul edilir. Gerçekten eski Türk halkı,devletin istiklâli gibi, yurduna (vatanına) da bağlı idi. Esasen Gök-Türk kitabeleri, (Türk milletinin acı, tatlı hâtıralarının, gelecek nesillerce unutulmaması için, taşa yazdırılıp dikilmesi) ancak, o toprakların sonsuza kadar Türk vatani olarak kalacağı düşüncesinin mahsûlü olabilirdi. Ancak

Türklerde “ülke” ve vatan telâkkisi, Türk devlet düşüncesine paralel şekilde, bütün öteki göçebe veya köylü (yerleşik) kavimlerden farklı olarak, siyâsî istiklâl fikri ile beraber yürümektedir. Eski Türk, ancak hür ve müstakil yaşayabildiği toprağı vatan saymakta (Türk tarihinde çeşitli Türk zümrelerinin ayrı vatanları bundan ileri gelir), fakat bu şartların mevcut olmadığı araziye kolayca terk edebilmektedir. (Türk göçlerinin diğer bir sebebi.) *Kısaca Türk kültüründe vatan, Türk tuğlarının veya al bayrağın dalgalandığı yerdir.*

Ali Metin Tokdemir (1959-1995)

Ülkücü camianın efsanevi isimlerinden, yiğit dava adamı Ali Metin Tokdemir, 21 Haziran 1959 yılında Gümüşhane'nin Kelkit ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tamamlayan Tokdemir, Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu.

Tokdemir, öğrencilik yıllarında cereyan eden anarşiye karşı, Hak yolunun haklı kavgasında gönlünü kılıç, bedenini kalkan eyledi. Türk İslam Ülküsünün aşığı, sadakatli bir neferiydi.

Okulunu bitirince teşkilatçılığına ‘Ülkü Ocakları’, ‘Ülkücü Gençlik Derneği’ ve ‘Ülkü Yolu’ derneklerinde yönetici olarak devam etti. Liderlik özelliği, davasına olan inancı ve hakimiyeti, söylediği gibi yaşıyor olması onu başarılı bir dava adamı yaptı. Bu kutlu yolda yürürken, ülkücülüğe aday olmuş her er gibi o da yolun meşakkatiyle, çileli hayatıyla karşılaştı. Vazgeçmedi. Maddi imkansızlıklar, manevi sıkıntılar, namludan çıkan kurşunlar, şehitler, rahmet yağmurları kadar çoktu. Yılmadı. Direndi.

Aldığı sorumluluklar, en mükemmele uğurladığı gönül dostları, açık makberden çıkarılıp kapalıya saklanmış, gün ışığına engel olunan kahramanlar yüreğini dağladıkça kalemini konuşturdu. Gerçeği, tek dişini çoğaltmış canavarlara rağmen yazdı. Köşe yazarlığı, yayın yönetmenliği gibi görevlerde de bulundu. 1980'den sonra Eskişehir Ülkü Ocakları Başkanlığı, Ülkü Ocakları Genel Başkan Yardımcılığı ve Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı yaptı. Dava arkadaşlarına her zaman sahip çıkar, onlara kıymet verirdi. Türk milletinin refahının ancak Türk-İslam Ülküsü'nde olduğuna inanırdı. Bu nedenle bu davaya gönlünü vermiş herkes için canını hiç düşünmeden verebilirdi. -Kutlu Yol'un yolcuları mukaddesti.- Görevlerini harfiyen yerine getiren Ali Metin Tokdemir, Türklük aleminin Lideri Alparslan Türkeş tarafından Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı'na getirilerek mükâfatlandırılmıştır. Pek çok üstün meziyetlere sahip olan Tokdemir, Ülkü

Ocakları Genel Başkanlığı görevini başarıyla yürütmüştür. Bu süre içinde küfrün bütün oyunlarını bozan Tokdemir, Ülkücü Gençliğin oluşmasında aktif roller oynamıştır.

Cesur dava adamı Ali Metin Tokdemir, konuşmadan çok yaşantısıyla davasını savunmuştur. Anlattıklarıyla yaşadıkları asla çelişmemiştir. Bütün insanlığın, İslam aleminin ve özellikle de 19-20 Ocak 1990 tarihlerinde Azerbaycan Türklerinin Bakü'deki Azatlık Meydanı'nda

Rus tankları altında ezildiği sırada, Türkiye genelinde düzenlediği mitinglerle Türk milletinin gönlünde taht kurdu. Onun bu hareketi geniş kitleler tarafından desteklendi. Onun sayesinde Türk soydaşlarımız, haklı davalarını geniş platformlarda duyurabilme imkanına kavuştular. Tokdemir'in bu örnek hareketleri soydaşlarımızın mücadele gücünü ve azmini artırdı.

Merhum Tokdemir, milletiyle bütünleşen örnek bir şahsiyetti. Ülkemizin sosyal, ekonomik ve kültürel meseleleriyle ilgilenen ve bu konularda kafa yoran bir insandı. O toplayıcı ve birleştirici bir karaktere sahipti. Türk-İslam ülküsüne gerçekten inanmış ve aşkla bağlanmıştı. Şahsi menfaatlerini, davanın ruhuna engel teşkil edecek derecede öne sürmeyen ve

hak bildiği yolda yürüyen Tokdemir, sadece davasının başarısını düşünmüştür. O sabırlı, azimli, ahlaklı, basiretli, disiplinli ve kültürlü bir insandı. Davası uğrunda Anadolu'yu adım adım dolaşarak verdiği dizi konferanslarla Ülkücü Hareket'e ivme, heyecan ve şuur kazandıran A. Metin Tokdemir, bir ara Türk Ocakları Genel Merkezi'nde, Türk Cumhuriyetleri'nden gelen öğrencilerin koordinasyonu görevini üstlendi. Özellikle Türk soydaşlarımızı tutku derecesinde seviyordu. Onların esareti yüreğini dağılıyordu.

Merhum Ali Metin Tokdemir, Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı görevini müteakip, sırayla Yeni Düşünce, Ortadoğu, Milliyetçi Çizgi ve Her gün gazetelerinde köşe yazarlığı, Yazı İşleri Müdürlüğü ve Genel Yayın Yönetmenliği görevlerinde bulundu. Onun diğer gazeteci ve yazarlardan farkı, yazdığını yaşamayı, yaşadığını yazmasıdır. Bu konuda realist bir tavır içerisindeydi. Ülkücü harekete farklı sahalarda emek vermiş, taze bir fidan gibi üzerine titrediği Türk gençliğinin milli ve manevi değerler etrafında yetişmesi için canını dişine takarak adeta serden geçmiştir.

Sevgili Ali Metin Tokdemir engin bir birikime sahipti. Bu tecrübelerini TBMM'ye taşıyarak Türk milletinin istifadesine sunma niyetindeydi. Bunun için 24 Aralık 1995 seçimlerinde Gümüşhane'den milletvekili aday oldu. MHP'den milletvekilliğine aday

olan Tokdemir hızlı bir propaganda faaliyetine girişti. Ölümünden birkaç gün önce, Gümüşhane Dumlupınar İlköğretim Okulu salonunda düzenlenen gecede, şu ifadelere yer veriyordu. Bu sözler onun ağzından duyduğum son sözlerdi:

“Biz Türk-İslam ülküsünün erleriyiz. Davamız hak ve hakikat mücadelesidir.

Amacım yıllardır unutulmadan ve hizmetten mahrum bırakılan Gümüşhanelilerin haklarını savunmaktan ibarettir. Nasip olur da Meclise girebilsem, Türk milletinin menfaatlerinin takipçisi olacağım. Milletimizi ezilmiş ve itilmişlikten kurtarmak için canla başla çalışacağım. Hor görülmüş ve değerleri ayaklar altına alınmış Türk-İslam aleminin şahlanması için itici güç olacağım. İnsanımızın inanç özgürlüğünü temin etmek için var gücümle mücadele edeceğim. Söylediklerimi gerçekleştiremezsem verdiğiniz yetkiyi yine sizlere teslim edeceğim. Destek sizden, kismet Allah'tandır. Allah bizi utandırmasın.”

Ali Metin Tokdemir, adaylığının kesinleşmesinden birkaç gün sonra Ankara'daki Gümüşhaneliler Derneği'nin düzenlemiş olduğu toplantıya katılmak için Gümüşhane'den Trabzon'a hareket etti. Trabzon Havaalanı'ndan bineceği uçakla Ankara'ya varacaktı. Fakat o güzel insan, Maçka ilçesine bağlı Başar köy yakınlarında geçirdiği elim bir trafik kazası sonucu yaralı olarak Trabzon Numune Hastanesi'ne kaldırıldı. Oradan Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Farabi Hastanesi'ne sevk edilen Tokdemir, bütün gayretlere karşın kurtarılamayarak, 8 Aralık 1995 Cuma günü saat 15.15 sularında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Tarafı tarafsız herkesin gönlünde taht kurmuştu. Merhumun vefatı üzerine şair Yaşar Kaleli, yazdığı ağıtla Gümüşhanelilerin acısına tercüman olmuştur.

“Çileye Metindi, mertlikte Ali,

Tokdemir'i kına soktu da gitti.

Kanadı yaralı serçe misali,

Gerili yaydaki, oktu da gitti.

Gün olup binince ecel tahtına,

Kanmadı dünyanın saltanatına,

Bir yolunu bulup Rahman katına İsa gibi göğe çıktı da gitti.”

Merhum Ali Metin Tokdemir toplumcu insandı. İnsanların ezilmesine tahammül edemiyordu. İnsan kavramına saygı duyulmasının öncelikli bir düşünce olması gerektiğine inanıyordu. Haktan görünerek halkı ezenlere karşı mücadele etmeye ant içmişti. Dünyanın ve dünyayı anlamlı kılan insanın amacından sapması, onu rahatsız ediyordu. İnsanların samimiyetsizliği kahrediyordu bu güzel insanı. Her şeye rağmen ümitvar bir ruh yapısına sahipti. Annesi ve abisi Engin, onun en değerli varlıklarıydı. Fakat sevdikleriyle uzun uzun dertleşemedi. Yeni evli sayılabilecek bir zamanda Hakk'a yürüdü. Kaleli bunu şöyle dile getiriyor:

“İmkan aramayıp sefil gezenden
Hele hak adına halkı ezenden,
Bu iğrenç dünyadan, kahpe düzenden Riyakar yüzlerden bıktı da gitti.

Bundan geri ne söylesem nafile,
Hayata gülerdi ağlasa bile
Bakmaya kıydığı anası ile,
Engin'i enginde yaktı da gitti.”

Ali Metin Tokdemir Allah'tan başkasına kul olmayan, maneviyatı daima maddiyatın üzerinde gören, derviş ruhlu, kamil bir insandı. Bu kısacık ömründe yılmadan yorulmadan kutlu davasının hizmetinde koştu. Peygamberin kutlu vekili olarak gören aziz Türk milletinin bir ferdi olmaktan onur duyuyordu. Şeyh Galib'in şu beytini ölçü edindiği için, insana çok kıymet veriyordu:

“Hoşça bak zatına kim zübde-i alemsin sen Merdüm-i dide-i ekvan olan ademsin sen”

Cesur bir dava adamı olan Ali Metin Tokdemir, gücünü davasından ve cihad ruhundan alıyordu. Kendini yenileyebilen olgun bir insandı Tokdemir. Sadece gerçekleri konuşmayı, aksi halde susmayı tercih ediyordu. Bu özelliğini Kaleli'nin şu dörtlüklerinde bulmak mümkündür:

“Kendini aşmıştı olgun ve selim,
Hakkı söylemezsem tutulsun dilim
Uzun bir yoldayım helalleşelim, Diyerek elleri sıktı da gitti.

Ne lüzumu var artık neden,niçine
Selam durun, geçen devin göçüne
Yağmurlara gebe bulut içine, Bir yıldız misali aktı da gitti.

Gönül Mevla evi güzelce donat,
Meleklerle giden neylesin kanat

Yağmura nazire, buluta inat
Şimşek edasıyla çaktı da gitti.”

Merhum Ali Metin Tokdemir’i rahatsız eden konuların başında Batı hayranlığı gelmekteydi. O her akıllı insan gibi Batı’nın teknolojisinin alınması gerektiğini savunurdu. Fakat Batı kültürüne kucak açmaya karşıydı. Çünkü kültürler inançlarla yoğrulmuştur. Avrupalının inançlarıyla bizim inançlarımız bağdaşmaz. Bu sebeple kültür değerlerimiz de farklılıklar arz etmektedir. Tokdemir’in ölümünden duyulan acıyı yansıtan Kaleli, “Ağıt”ta şöyle diyor:

“Şafaklar can bulur ağarınca tan
Can gözde olunca kurtulur vatan,
Kaldırdı başını şöyle tabuttan,
Gülümsedi son kez, bu kutlu ere

Mekanı gök olan sığar mı yere
Kutlu şehitlerin kavli üzere,
Güneşe bir çengel taktı da gitti.
Başını dumanlıdır dağlar kar iken,

Hep fatiha biçer besmele eken
Evet, tam gülmeye sıra gelmişken Kaleli’ye külli yaktı da gitti.”

Ülkü Ocakları Genel Başkanlığı görevinden sonra ülkü Ocaklarına seminer vermeye halk otobüsü ile giden, düğününde kendisine hediye altın getiren Genel Merkez yöneticisine yakasındaki altınlardan çıkartıp vererek gidin bunu ocağın giderlerine harcayın diyen, Ocağın telefonunun beytül mal olduğunu belirtip kişisel görüşmelerini telefon kulübesinden yapacak kadar hakperest bir şahsiyettir; Ülkücü Ali Metin Tokdemir. Yahya Kemal’in deyimiyle: “Ölmek kaderde var bize ürküntü vermiyor. Lakin vatandan ayrılışın ızdırabı zor.” Rahmet ve dualarla anıyoruz.

